

त्रासमर्थयेते पञ्चाः ‘‘क्षपयेताग्निने शक्र ! यावत्क्षुक्ता
तु ऋषिमी । पूजयेन्मङ्गलां तत्र मण्डले विधिवत्कृते ।
सर्वसम्भारसम्पन्ने सर्वसिद्धिविधायके । सर्वकामानवाप्नु-
यात्’’ इत्यादि ।

मङ्गल्यष्टमीव्रतं शुक्लपुं ‘‘मङ्गल्यं परमिच्छन्ती मङ्गलाव-
तनं हरिम् । अक्षयेद्दिनता देवं सप्तम्यां सप्तपोषिता ।
मङ्गल्यं परमिच्छन्ती वृतेनानेन चाप्नुयात् । पुमानपि
वशः कीर्त्तिं वलमायुश्च विन्दति’’ ।

मङ्गल्यष्टमीव्रतं धरणीवृते ‘‘मार्गस्य शुक्लपक्षे तु दशम्यां
नियतात्मवान् । स्नात्वा देवाचनं कृत्वा अग्निकार्यं
यथाविधि । शुचिवासाः प्रसन्नास्मा हव्यं चासु सुसं-
स्कृतम् । भुक्त्वा पञ्चपदं गत्वा पुनः शौचं तु पाटयोः ।
कृत्वाऽष्टाङ्गुलमानान्तु क्षीरहलससङ्गवम् । नक्षयेद्दन्तकाष्ठं
तु तत्र आचम्य यत्नतः । स्मृद्वा स्नानं तथाङ्गुल-
चिरं ध्यात्वा जनार्दनम्’’ । स्नानीन्द्रियाणि ‘‘शङ्ख-
चक्रगदापाणिं पीतवस्त्रं किरीटिनम् । प्रसन्नवदनं
देवं सर्वलक्षणलक्षितम् । ध्यात्वा जलं मृच्छीत्वा तु
भानुरूपं जनार्दनम् । दृष्ट्वा ह्येव द्वापयेत् पश्चात् कर-
तोयेन सानवः । एषसुहृदरेद्यहं तस्मिन् काले महा-
सुने ! । एकादश्यां निराहारो भूत्वा हनपरेऽहनि ।
भोक्ष्यामि पुण्डरीकाक्ष ! शरणं मे भगव्युत ! । तेषां
मध्ये शुभं पीठं स्थापयेदस्त्रसंयुतम् । तस्मिंश्च रौप्यं
सौवर्ण्यं ताम्रं वा दारवं तथा । अलामतक्षोत्रपूर्णं
कृत्वा पात्रं ततो न्यसेत्’’ । अलामतः सौवर्णादीनाम-
लामे दारवमपि कुर्यादिल्लेखः ‘‘सौवर्ण्यं मत्स्यरूपेण
कृत्वा देवं जनार्दनम् । वेदवेदाङ्गसंयुक्तं स्तुतिस्तुति-
विभूषणम्’’ । तौवर्ण्यं पात्रं कृत्वा तत्र मत्स्यरूपं
जनार्दनं न्यसेदिल्लेख्यः ‘‘तत्त्वानेकविधैर्भक्ष्यैः फलेः
पुष्पैश्च शोभितम् । गन्धैश्च धूपैश्च अर्पयित्वा यथा-
विधि । रसातलगता वेदा यथा देव त्वयाऽऽकृताः ।
मत्स्यरूपेण तद्वन्मां भवादुद्धर केशव ! । एषसुहृदं
तस्याग्रे लागरं तत्र कारयेत् । यथाविभवसारेण प्रसाति
विमले तथा । चतुर्णां ब्राह्मणानां च चतुरो द्वापयेत्
चटान्’’ ।

मदनदादशमीव्रतं मत्स्यपुं ‘‘जैले मासि सिते पक्षे द्वादश्यां
नियतव्रतः । स्थापयेद्वृषं कुम्भं सिततण्डुलपूरितम् ।
नानाफलयुतं तदतिक्षुद्रतण्डुलसमन्वितम् । सितवस्त्रवुग-
म्भ्रं सितचन्दनचर्चितम् । नानाभक्ष्यरसोपेतं

सहिरण्यं त्वशक्तितः । ताम्रपात्रं शुद्धोपेतं तद्योपरि
निवेशयेत् । तदभावे कुष्मां कुर्यात् कामकेशवयोर्नरः ।
कामनाम्ना हरैरक्षीं स्थापयेद्गुह्यवारिणा । शुक्लपुष्पा-
क्षततिलैरच्येदिति केशवम् । अनेन विधिना सर्वं मासि
मासि समाचरेत् । उपवासी त्रयोदश्यामच्येद्देव विष्णु-
मन्त्रयम् । फलमेकस्र सप्तास्य द्वादस्यां भूतले क्षपेत् ।
ततस्त्रयोदशे मासि हतपेनुषमन्विताम् । शय्यां दद्याद्
द्विजैर्नाय सर्वोपस्करसंयुताम् । काञ्चनं कामदेवं च शुक्लं
नाच पर्याखनीम् । वासोभिर्हिजदाम्भयं पूज्य शक्त्या
विभूषणैः । सर्वगन्धादिकं दद्यात् प्रीयतामिल्यदोरयेत्’’ ।
सधुकृतीयाव्रतं भविष्योत्तरे ‘‘फाल्गुनस्य सिते पक्षे तृती-
यावाप्तपोषिता । स्नात्वा स्थिता ब्रह्मचर्यं ततोऽन्यस्मिन्
दिने पुनः । व्रजेन्मधुवनं, गौरीं पूजयेत् मधुमानसा ।
मन्त्रेषामेव ध्यायन्ती पार्वतीप्रतिमां शुभाम् । नृगा-
जिनाहतकुक्षीं जटास्रजदशोभिताम् । गोधारचगतीं
देवीं ब्रह्मध्यानपरायणाम् । पूजयेत् गन्धजुसमैर्दीपान-
कचचन्दनः । पर्यङ्कलव्यसुखराजिजुसोपगीतं दत्त्वा
फलाक्षतयुतं मधुपादपम् । गौरीव कामसदस्या भवतीह
नारी’’ इत्यादि ।

मनोरथदादशमीव्रतं पद्मपुं ‘‘फाल्गुनामत्रपक्षस्य एकादश्या-
सप्तपोषितः । नरो वा यदि वा नारी समभ्यर्च्य जगत्-
पतिम् । हरैर्नाम जपन् भक्त्या सप्तवारान् जनैश्चर ! ।
उत्तिष्ठन् प्रसन्नचित्तं हरिभक्त्यांशु कीर्त्तयेत् । अतः प्र-
स्थाति विमले द्वादश्यां नियता हरिम् । स्नात्वा सम्यक्
समभ्यर्च्य दत्त्वा विप्राय दक्षिणाम् । हरिस्तुष्टिश्च चे-
वाग्ने हतहोमं समाचरेत् । फाल्गुनयैत्वैशाखौ
ज्यैष्ठमासश्च पाद्विभ ! । चतुर्भिः पारणं मासैरोभर्त्ति-
ष्यादितं भवेत् । रक्तपुष्पैश्च चतुरोमासान् कुर्वीत चा-
र्चनम् । लातीपुष्पाणि धूपश्च शस्तः सर्वरसेन तु ।
प्राप्य द्रुमोदिकं चाल शाल्मल्यं च निवेदयेत् । संयमेन
तदन्नीयाच्छेषं पूर्ववदाचरेत् । कालिकादिषु मासिषु गो-
मूत्रं कायमोदनम् । सगन्धं स्वेच्छया धूपं पूजां
भङ्गारकणैश्च’’ । भङ्गारको माकन्दः ‘‘ह्रस्वं चाल-
नैवेद्यं भुङ्गीयात्तत्र वै स्वयम् । प्रतिमासञ्च विप्राय
दातव्या दक्षिणा तथा । प्रीयन् देवदेवस्य पारणे पा-
रणे गते’’ वर्धसाध्यमिदम् ।

मनोरथपूर्णिमाव्रतं विष्णुधर्मोत्तरे ‘‘कार्तिक्यान्तु तशारभ्य
अपूर्णां शगनक्षयम् । पूजयेद्दद्वे राजान् ! सदा नक्ता-